

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ АРФАГРАФІЯ Ў АПОРНЫХ СХЕМАХ, АПАВЯДАННЯХ І ГІСТОРЫЯХ

Іўчанкаў, В. І. Беларускі правапіс у апорных схемах : Паводле новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 56 с.

Іўчанкаў, В. І. Беларуская арфаграфія : апазданні і гісторыі / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 304 с.

Сярод кніг і рознага тыпу дапаможнікаў, прысвечаных праблемам сучаснага правапісу, асабліва вылучаюцца тыя, што не толькі вучаць і ўказваюць, а ў большай ступені расказваюць, скіроўваюць на разважанне, супастаўленне. Да такіх прац, безумоўна, належаць шматлікія артыкулы, метадычныя дапаможнікі і кнігі доктара філалагічных навук прафесара Віктара Іўчанкава, аднаго з навуковых кіраўнікоў рабочай групы, якая канчаткова дапрацавала “Правілы...” з улікам заўваг і пажаданняў, зробленых падчас іх неаднаразовага абмеркавання.

Першая кніга вызначаецца сваёй практычнай скіраванасцю, нагляднасцю, метадычнай выверанасцю – гэта «Беларускі правапіс у апорных схемах: паводле новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”». Кніга разлічана на шырокае кола чытачоў. Што ж датычыць працэсу навучання роднай мове, то не будзе перабольшаннем адзначыць гэты дапаможнік па сучасным правапісе як арыгінальны, універсальны, навукова дакладны. У прадмове аўтар адзначае: *“Змены ў правапісе не вырастаюць на пустым месцы, а дыктуюцца натуральным ходам развіцця мовы. Правапіс – лютэркавы адбітак таго, што адбываецца ў мове і ўвогуле ў грамадстве. Сёння асабліва актуальнай становіцца роля настаўніка ў рэалізацыі палажэнняў закона. Нашы крокі павінны быць метадычна выверанымі, матэрыял, прапанаваны ў дапамогу педагогам, – жывым і наглядным, сучасным”*. У кнізе шэсць раздзелаў: “Правапіс галосных”, “Правапіс зычных”, “Правапіс абрэвіятур і графічных скарачэнняў”, “Правапіс некаторых марфем”, “Правапіс вялікай і малой літар”, “Правілы пераносу”. Кожны з раздзелаў прадстаўлены ў выглядзе апорных схем, што адлюстроўваюць асаблівасці новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”. Самі правілы падаюцца ў схемах пакрокава ў выглядзе фігур, злучаных паміж сабою стрэлкамі, тое, што паграбуе ўвагі, вылучаецца колерам і паметай “УВАГА!”. Кожнае правіла пададзена ў лаканічнай форме і мае неабходны ілюстрацыйны матэрыял. Такім чынам дасягаецца выразнасць успрымання матэрыялу, нагляднасць успрымання змен, што адбыліся ў параўнанні з правапісам 1959 г. Парадак размяшчэння схем адпавядае структуры заканадаўча замацаванай новай рэдакцыі “Правіл...”.

Кніга Віктара Іўчанкава «Беларускі правапіс у апорных схемах: паводле новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”» – незаменны дапаможнік

для вучняў і настаўнікаў, студэнтаў і выкладчыкаў, журналістаў і рэдактараў, усіх, хто цікавіцца родным словам.

“Беларуская арфаграфія: апазданні і гісторыі” – гэта не толькі навукова-папулярны выклад сучаснай рэдакцыі “Правіл...”, але і цудоўнае падарожжа ў краіну мовы. На жаль, у апошнія гады кніг такога кшталту няшмат. Праца ж В. Іўчанкава спалучае фундаментальнасць, энцыклапедычнасць і займальнасць. Для беглага знаёмства з асаблівасцямі зместу і выкладу матэрыялу варта прывесці некалькі назваў раздзелаў кнігі: “Ці ёсць ніобій у Эфіопіі? або Правапіс спалучэнняў галосных у запазычаных словах”, “У каравуле цівуны ды есавулы? ці Правапіс устаўных літар”, “Ці паўплываюць на правапіс Ў нескладовага смайлікі?”, “Як назваць жыхарку Ірака? ці Правапіс суфіксаў назоўнікаў”.

На канкрэтных прыкладах дасведчана, у даступнай форме аўтар тлумачыць складаныя правапісныя выпадкі. Як адзначаецца ў заключнай главе кнігі, *“навукова-папулярны матэрыял падаецца ў выглядзе лінгвістычных гісторый і апазданняў, якія могуць стаць падставай для далейшых разважанняў, самастойных абагульненняў, творчага пошуку”*.

Яшчэ адна важная асаблівасць працы – гістарычная заглыбленасць. Пры гэтым гістарычны аспект разглядаецца ў грамадска-палітычным і лінгвістычным плане. Пасля адпаведных раздзелаў прыводзіцца актуальны слоўнік, у якім змешчана новая лексіка, часам яшчэ не зафіксаваная сучаснымі слоўнікамі.

Здавалася б, сумнаватая тэма – арфаграфія. Аднак у кнізе “Беларуская арфаграфія: апазданні і гісторыі” матэрыял падаецца настолькі жыва, даступна і займальна, што нават не спакушанаму ў моўных пытаннях чалавеку будзе цікава прачытаць гэтую працу вядомага вучонага, педагога, публіцыста ад пачатку да канца.

Безумоўна, па некаторых пытаннях можна дыскатуваць з прафесарам В. Іўчанкавым, нават не пагаджацца. Але несумненна адно: серыя яго прац, прысвечаных беларускай арфаграфіі, – значная падзея нацыянальнага маштабу, крок наперад у развіцці беларускай мовазнаўчай навукі.

Таццяна БАБРОВІЧ,
выкладчык кафедры беларускай і рускай моў
БДПУ імя М. Танка
Сяргей БЕРДНІК,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт